

GÜNEŞ ÜLKESİ: EĞİTİM ODAKLI BİR ÜTOPYA

Yrd. Doç.Dr. Hasan Aydın*

“Outopia” ya da “eutopia” Yunanca bir sözcüktür ve hem hiçbir yer (outopia), hem de iyi bir yer (eutopia) anlamına gelmektedir (*Emerson, 2003: 459; Hancerlioğlu, 1977: 334*). Thomas More’un üretilen ilk defa kullandığı (Kılıçbay, 2003: 11) ütopya sözcüğünün özü, Kumar’ın deyişiyle, mümkün olmayan, ancak insanın bulunmak için heves ettiği bir dünyada yaşamak anlamına gelmektedir (Kumar, 2005: 9). İçerik olarak felsefi olmakla birlikte, biçimsel açıdan edebî bir tür olarak karşımıza çıkan ve ideal bir toplum tasarımı olan ütopyalar (Akatlı, 2003: 27), bir yandan yazarlarının içinde buldukları toplumsal ve siyasal ilişkilere yönelik eleştirel bir tutumu yansıtırken, diğer yandan ideal olana, bir diğer deyişle toplumsal-siyasal olarak olması gerekene uzanmayı amaçlamaktadırlar (*Atayman, 2004: 9-10*). Bir yazın türü olarak o, geride kaldığına inanılan altın çağ, insanın düştüğüne inanılan cennet, bin yıl inancı gibi mitolojik söylemlerden etkilenip (*Aydın, 2005: 46*) o altın çağı gelecekte arayan kimi dinsel inançlardan etkilense de, felsefi bir söylemle ilk kez felsefi düşüncenin kurulduğu Eski Yunan’da karşımıza çıkmaktadır. (*Emerson, 2003: 460*) Nitekim Aristoteles’in bildirdiğine göre Eski Yunan’da, Kratios bir ütöpik tragedya yazmış ama o bize değin ulaşmamıştır (*Şenel, 1968:183*). Yine bize değin tam metin olarak ulaşmamış olmakla birlikte, yapıtlarının içerikleri konusunda bilgi sahibi olduğumuz Phales ve Hippodamos’un ütöpik yapıtlar yazdıklarını biliyoruz (*Şenel, 1968: 183*). Kuşkusuz, tam metin olarak elimizde olan ve kendisinden önceki ütopya geleneğine çok şeyler borçlu olduğu anlaşılan Platon’un Politeia (Devlet) adlı yapıtı, Eski Yunan’da ütöpik yazının en temel ürünü olarak karşımızda durmakta ve kendisinden sonraki ütopya geleneğine çok güçlü etkiler yarattığı anlaşılmaktadır (*Gökberk, 1990: 65*). Söz gelimi, ortaçağ İslam dünyasında Farabî’nin el-Medine el-Fâzıla’sında, Batı’da Rönesans döneminde ortaya çıkan, Tomas More’un Utopia’sı (Ütopya), Tomasso Campenalla’nın Civitas Solis’i (Güneş Ülkesi), Francis Bacon’ın Nova Atlantis’inde (Yeni Atlantis) Platon’un devletinin izlerini sürmek olasıdır (*Şenel, 1968: 183*). Söz konusu edilen ütopyalar, ideal devlet tasarımları olarak sunuldukları için, hemen hepsinde, eğitim önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedensiz değildir; çünkü her devlet varlığını eğitilmiş yurttaşlara borçlu olduğu gibi, sürekliliğini de kurumsallaşmış bir eğitim sistemine borçludur.

Eğitime verilen ağırlık açısından klasik ütopyalar karşılaştırıldığında, kuşkusuz Platon’un Devlet’inden sonra, eğitime en çok yer veren ütopyanın Tomasso Campenalla’nın Güneş Ülkesi¹ olduğu görülür. Bu nedenle biz bu makalede, Tomasso Campenalla’nın ütöpik

yapıtında eğitime yüklediği işlevleri, nasıl bir eğitim tasarladığı ve tasarladığı eğitimin dayandığı eğitimbilimsel ilkelerin neler olduğunu ortaya kaymayı amaçlamaktayız. Kanımızca bu iki açıdan önemlidir. İlki, ortaçağın sonu ve Rönesansın henüz başlarında yaşamış, ilgisinin önemli bir bölümünü teolojiye ayırmış olmakla birlikte devrimci etkinliklere katılmış bir düşünürün (*Günyol, 2002: 36*) eğitime yönelik yaklaşımı, kabaca da olsa Rönesansın temel özelliklerini görmemize, kincisi ise, eğitim düşüncesinin tarihsel evriminde ütopiyaların yerini değerlendirmemize olanak sağlayacak niteliktedir.

2. T. Campanella ve Güneş Ülkesi'nin Yazıldığı Sosyokültürel Ortam

Campenalla, 1568-1639 yılları arasında yaşamış bir İtalyan filozofudur. Yaşadığı dönem, hem ortaçağın hem de Rönesansın özelliklerinin bir arada yaşandığı bir geçiş dönemidir ve siyasal açıdan, Hıristiyan Katolik dünyasının sarsıntılar geçirdiği bir dönemdir (*Günyol, 2002: 36*). Anılan dönemde, düşünsel açıdan laik dünya görüşünün henüz belirdiği ve dinsel düşüncenin cılız olmakla birlikte henüz eleştiriye tabi tutulduğu, bu eleştiri ortamından yararlanarak heretik (sapkın) diye nitelenen kimi grupların ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu heretik düşüncelerle mücadele etmek ve egemenliğini korumak için kilisenin, engizisyonlar kurduğu görülmektedir. Dönemin İtalya'sı, yaklaşık yüz yıl önce, Machiavelli'nin *Principie (Hükümdar)* adlı yapıtında İtalya'nın birliğini korumak için önerilerde bulunmuş olmasına rağmen (*Şenel, 1990: 302 vd.; Cassirer, 1984: 122 vd.*), krallıklar ve kilise devleti arasında bölünmüş, bu bölünmüşlük nedeniyle İspanyolların eline geçmiştir. Bu koşullarda Calobrida'da dünyaya gelen Campenalla, geleneksel bir eğitim almış, 15 yaşlarında, Fransızken manastırının karşısında yer alan Dominiken manastırına gitmiş (*Tümer, 1998: 42*) ve güçlü bir dinsel eğitim almıştır. Ardından, felsefeye yönelen düşünür, bilgisini ve görgüsünü artırmak üzere tüm İtalya'yı dolaşmaya karar vermiştir. Burada gözlemlediği İspanya sömürsü ve İspanyol engizisyonunun halk üzerindeki baskısı, kültür merkezlerinin, akademilerin kapanmışlığı onu, İspanyollara karşı yurtsever bir ayaklanma örgütleme girişiminin içine itmiştir (*Atayman, 2004: 15-16*). Tarihsel verilere bakılırsa, 300 civarında rahibin de katıldığı ayaklanmaya, bir Osmanlı donanmasının da yardım vaad ettiği, ancak Campenalla'nın Osmanlı gemisine ulaşmadan yakalandığı ve tutuklandığı anlaşılmaktadır. İspanyol engizisyonu tarafından yargılanan düşünür, 27 yıllık bir tutukluluk dönemi yaşamıştır (*Günyol, 1996: 2 vd.*). O yaşadığı tutukluluk öncesi işkence dönemine, Güneş Ülkesi'nde gönderme yapmakta, büyük bir filozofun katlandığı işkencelerden, ağzından tekbir kelime dahi alınamayışından söz etmektedir. Sık sık hapisaneye giren, yedi kez işkenceden geçirilen, sonunda altı ay ölümcül bir hastalıkla mücadele eden Campenalla, 27 yıl süren hapis yaşamını yazarak geçirmiş ve bu yazınlarıyla ölümsüzlüğü yakalamış bir düşünürdür. (*Atayman, 2004: 16*) Güneş Ülkesi, yazarın hapisanede yazdığı bir yapıttır ve açılış dolu yaşmanın, döneminin siyasal ve toplumsal

sorunlarına duyduğu tepki ve eleştirilerin bir ürünüdür. Bu tepki ve eleştiriler, onu var olan yerine olması gerekene yönlendirmiş gibi gözükmektedir.

3. Güneş Ülkesinde Yönetim:

Yöneticiler, Görev ve Yetkileri

Campanella'nın Güneş Ülkesi, Güney denizinde bir yerdedir ve Cenovalı bir kaptanın Hospitalario'ya (Büyük Usta) gördüklerini anlattığını dile getiren ütopyik bir metindir (*Campanella, 2004: 25*). Bu açıdan Güneş Ülkesi adaletsizlik, kötü yönetim ve büyücülük gibi olumsuzluklardan kaçan Hint kökenli insanların oluşturduğu ideal bir toplumdur ve yönetsel açıdan bakıldığında, devletin yapısı oldukça hiyerarşiktir. Devletin başında hem rahip hem de filozof olan Metafizikus (Hoh, Sol) diye nitelendirilen bir hükümdar bulunmaktadır. Metafizikus dışında devletin diğer işlerini görmek için, doğrudan Metafizikus'a bağlı ve onun tarafından seçilen Güç (Pon, Pouvoir), Bilgelik (Sin, Sagesse) ve Sevgi (Mor, Amour) olarak nitelenen üç yönetici daha bulunmaktadır (*Campanella, 2004: 30-31*). Campanella, Metafizikus ve ona bağlı üç yöneticiyi, Hıristiyan teolojisinden etkilenen metafizik anlayışla uyumlulaştırmakta ve kutsal üçleme inancıyla ilişkilendirmektedir. Nitekim onca nasıl evrende Tanrı tek neden ve onun güç, bilgi ve sevgi diye nitelenen üç temel niteliği bulunuyorsa aynı olgu dünyevi yönetimde de geçerlidir (*Campanella, 2004: 104-105*). Ancak buradaki tek farkın Metafizikus'un seçimle işbaşına gelmesi olduğunu kaydetmek gerekir. Fakat bu seçim olağan bir seçim değil, Metafizikus'un bilgeliğinin gücüyle kazanmış olduğu bir seçimdir. Daha açık bir deyişle, Metafizikus, Güneş Ülkesi'nin en bilge kişisi olduğu için seçilir. Eğer, kendisinden daha bilge bir kişi çıkmazsa yöneticiliği ömür boyu sürmek zorundadır. O, beraber çalışacağı yöneticileri olduğu kadar, memurlarını da kendi seçer. Kesin ve karşı konulmaz yetkileri vardır. Dinî ve dünyevî yönetim, tümüyle ona bırakılmıştır. Bu açıdan bilgelik gücü oldukça yüksektir. Nitekim Metafizikus olacak en üst yönetici, din ve kurban ritüellerini, tüm devlet işleri, tüm yasaları, tüm meslekleri ve ilk kurucularını, gökte ve yerde olup biten her şeyi bilmelidir. Yine astronomi, astroloji, tarih, fizik ve matematik konusunda da çok iyi olmalıdır. Otuz beş yaşına varmadan bu onura kimse ulaşamaz (*Campanella, 2004: 41-42*). Diğer yöneticiler de, yani Güç, Bilgelik ve Sevgi, kendi alanlarıyla ilgili tüm bilgilere sahip olmalıdırlar (*Campanella, 2004: 87*). Bunların görev ve yetki alanları konusunda Campanella şöyle demektedir:

“Bütün bilimlerin mimarı ve her şeye hükmeden Metafizikus (Hoh) kendi alanına giren her hangi bir sorun konusunda tereddütsüz ve kesin bilgiye sahiptir... Öteki bilimler ise, Bilgelik'e bağlıdır. Dilbilim, mantık, fizik, hekimlik, astronomi, geometri, kozmografi, müzik, perspektif, aritmetik, şiir, retorik, resim ve heykel tıraşlık onun alanına girer. Çiftleşme, eğitim, giyim-kuşam, tarımcılık, hayvancılık Sevgi'ye bağlıdır. Savaş teknikleri, hileleri, silah yapımı ve kullanımı, para işleri, piyade kurma, top, mancınık, ateşli silahlar konusu,

asker devşirme, ayrıca eyaletlerin üst yöneticileri ile ilişkiler Güç'e bağlıdır."

(Campanella, 2004: 86-87).

Campanella'nın yöneticileri, özde din adamlarıdır –bu bakışıyla ütopyası ortaçağa bağlıdır-, fakat yöneticilerin felsefi birikimlerine bakılırsa, Platon'un bilge hükümdarını anımsattığını söylemek olasıdır. Öte yandan, Campanella'nın hükümdarı, More'un ömür boyu yöneticilik yapan hükümdarından da farklıdır; zira Güneş Ülkesi'nde veraset yolu yadsınmaktadır (Campanella, 2004: 42-43). Güneş ülkesinde tüm yurttaşlar, devletin sıkı denetimi altındadırlar, adeta mutluluklarını özgürlüklerinin yitimine borçludurlar. Burada insanların ne kendi evleri ne eşleri, ne de çocukları vardır; diğer bir deyişle olağan aile kavramı yoktur (Campanella, 2004: 36-37). Platon, aileyi de özel mülkiyet gibi sadece yöneticiler için ve iyi yönetmeyi sağlamak amacıyla yasaklamış, Thomas More aileye dokunmamış, tersine, aileyi desteklemiştir. Campanella bu alanda Platon'la birleşmektedir. Bu yüzden Güneş ülkesinde aile yoktur, kadınlarla erkekler evlenmeden birbirleriyle birleşirler. Çocuklar, Platon'da olduğu gibi, toplumdur, ana babalarını tanımazlar. Thomas More özel mülkiyet yasağını Platon'a karşı nasıl bütün topluma yaymışsa, Tommaso Campanella'da aile kurmak yasağını Platon'a karşı bütün topluma yaymaktadır. Bir başka deyişle, Platon'da sınıflar vardır ve yasaklar bu sınıflar için ayrı ayrıdır; Thomas More'la Tommaso Campanella'da sınıflar yoktur, konulan yasaklar da bundan ötürü bütün toplum içindir. Özel mülkiyetin de yer olmadığı Güneş Ülkesinde her şey ortaktır, çünkü onlara göre, bu gibi şeyler, insanın hem bencilliğinin ürünüdür hem de bencilliği körüklemektedir. Ayrıca anılan şeyler yurt sevgisini de azaltıcı niteliktedir Nitekim Campanella şöyle demektedir:

"...bizdeki mülkiyet fikri, bizlerin bireysel evlere, kendimize ait çocuklara ve eşlere sahip olmamızdan ileri gelmektedir. Onlara göre, bir oğlumuzu zenginliğe ve şan, şerefe ulaştırabilmek ve ona mirascımız olarak fazla mal mülk bırakabilmek için, kamusal varlıkların, malın, mülkün haydutlarına dönüşürüz. İşte bencillik buna yol açar, kişi kendi ailesi itibarıyla zaten güçlü ise bu endişeyi taşımaz; oysa güçleri sınırlı olan ve saygın bir aileden gelmeyen kimse, eli sıkı, sinsî, riyakar, ikiyüzlü, sahtekar biri olup çıkar. İşte orada mülkiyet olmadığından bencillik, kendini düşünme özelliği amaçsız, işe yaramaz bir hale geldiği için, topluma kalan sadece sevgidir." (Campanella, 2004: 37).

Güneş Devletinde, toplumun geleceğini güven altına almak, sağlam ve yetenekli yurttaşlar edinmek için, cinsler arasındaki birleşmeler bile devlet tarafından düzenlenmiştir (Campanella, 2004: 51-52). Herkese hak ettiğini sadece günde 4 saatlik çalışmayla elde eder (Campanella, 2004: 60). Orada hiçbir şey rastlantıya bırakılmamaktadır, üremeden iş sahibi olmaya, bölüşümden üretime ve eğitime değin her şey bütünü, yani toplumun yararı için üstten düzenlenmektedir. Güneş ülkesi anılan söylemleri ile toplumcu bir dünya görüşünü savunmaktadır. Campanella'nın bu toplumcu ve planlamacı tutumu, onun içinde yaşadığı

toplum düzenini eleştirmeyi hedeflemektedir. Çünkü o, İspanyol sömürüsü altında olan ülkesini gezerken, soydaşlarının kimilerinin ağır yükler altında ezildiğini, kimilerinin ise çalışmadan kölelerin sırtından geçindiğini gözlemlemiş, bu tutumun İtalya'nın dağılmasındaki rolünü kavramıştır. Köleliğe de karşı çıkan Campanella, eşit yurttaşların yeteneklerine göre yaptıkları 4 saatlik işin ardından geri kalan zamanlarını, bilgi edinmeye, okumaya, tartışmaya, anlatmaya, yazmaya, bir diğer deyişle bedeni ve ruhu geliştirecek uğraşlara ayırmayı salık verircesine, Güneş Ülkesinde herkesin bilim ve sanatla ilgilendiğini söylemektedir (*Campanella, 2004: 60-61*).

4. Güneş Ülkesinde Eğitim:

Yurttaş, Meslek ve Yönetici Eğitimi

Hiçbir şeyin rastlantıya bırakılmadığı güneş ülkesinde eğitim de oldukça planlıdır. Planlanmış bu eğitimin üç amacının olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar;

a-yurttaşlık eğitimi,

b-meslek eğitimi ve

c-yönetici eğitimidir (*Campanella, 2004: 39-43*).

Anılan üç amacı gerçekleştirmek için, her şeyden önce Güneş Ülkesi'nde, mimari ve şehrin kuruluşu eğitime hizmet etmek üzere tasarlanmıştır (*Campanella, 2004: 25*). Bu açıdan Güneş Ülkesi tam bir eğitim ütopyasıdır. Batlamyus sisteminde dile gelen iç-içe geçmiş sferlerden oluşan evren sistemini ve yine bu sistemde dile gelen her sifere çakılı yedi gezegeni anımsatan şehrin kuruluşu, bir açık bir eğitim müzesi görünümünü taşımaktadır. İç içe geçmiş her daire, ilk bakışta savunma amacı taşısa da (*Campanella, 2004: 26*), her daire belli bir bilime adanmış ve her bilime ilişkin ana hatlar oraya gerek resim gerekse şiirsel deyişlerle işlenmiştir (*Campanella, 2004: 31 vd.*). Burada görsel unsurların ve şiirsel anlatıların ön plana çıkarılmasının eğitim açısından oldukça etkili olduğu söylenebilir. Aslında her iki yöntem de, kilise ve manastırlarda karşımıza çıkmakta ve ortaçağda eğitiminde önemli bir yer edinmektedir. Zira kilise ve manastırların duvarlarında Hz. İsa ve Havarilere ilişkin freskler ve özlü deyişler önemli bir yer tutmaktadır. Tamasso Campenalla'nın yedi dairesi, aralarındaki mesafenin yetmiş adım olarak ayarlanmış olması (*Campanella, 2004: 26*) gibi unsurlar, özellikle Orta Doğu'da ve Phytagoras'da sayıların ve 7, 70, 700 gibi rakamların kutsallığı anlayışından izler taşımaktadır. Bu kutsalalaştırmanın Campanella'da farkıdır ve bunu Aziz Hilariusve Origenes gibi Hristiyan büyüklerinin anlayışına dayanarak meşrulaştırmaya çalışmaktadır (*Campanella, 2004: 114*)

Bilgelik, kentin iç içe geçmiş bütün duvarlarını, dıştan ve içten olduğu kadar, duvarların hem üst taraflarını hem de alt taraflarını, düzgün bir sıralama içerisinde, bilimler için birer görsel pano olarak düzenlemiştir. Birinci duvarın iç tarafında, Arşimed'in ve Öklid'in bulduklarından çok daha fazla, bütün matematik sayıları ve geometri şekilleri yerleştirilmiştir. Sayılar ve şekiller duvara belli bir orantıyla yerleştirilmiş ve bu sayı ve şekillerin ne olduğunu

açıklayan bir dize bunların yanına yazılmıştır. Bu duvarın dışbükey yüzeyinde bütün yer yüzünün betimlemesi yer almaktadır. Bu yer yüzü şeklinin üzerinde tek tek ülkeleri gösteren haritaları bulunmaktadır. Bu haritaların içinde, her ülkenin adetleri, gelenekleri, yasaları, kökeni ve askeri güçleri kısa bir yazıyla belirtilmiştir. Halkların değişik alfabeleri Güneş devletinin alfabesinin yanında yer almaktadır (*Campanella, 2004: 31-32*). İkinci dairenin duvarının iç tarafında, resim sanatı yardımıyla, kıymetli taşlar, gerekse sıradan taşlar ve her türlü maden ve minerallerin resmi çizilmiştir. Ayrıca her bir resmin yanına, ona karşılık gelen doğal madde konmuş ve yanına iki satır açıklama yazılmıştır. Bu duvarın dışbükey yüzeyinde, dünyanın bütün denizlerinin, nehirlerinin, göl ve kaynaklarının yanı sıra, şaraplar, yağlar ve diğer sıvılar, nereden geldiklerini belirten yazılar ve resimlerle işlenmiştir. Çeşitli hastalıklara iyi gelen sıvılar içeren şişeler de, duvardaki oyukların içine yerleştirilmiştir. Kar, dolu, fırtına ve öteki hava olayları, renkli resimler ve dizelerle açıklanmıştır (*Campanella, 2004:32*). Üçüncü duvarın iç tarafında bütün ağaç ve bitki türleri, bunların doğal örnekleri, özellikleri, nerede yetiştikleri, yaraları; duvarın dış tarafında ise, bütün balık, türleri, bunların yaşama tarzları, üremeleri, yetiştirilmeleri ve yararları işlenmiştir (*Campanella, 2004: 32-33*). Dördüncü dairenin duvarının iç tarafına, kuş türleri, iç kısmına ise, kurtlar, solucanlar gibi tüm hayvanlar, yarar ve zararları işlenmiştir (*Campanella, 2004: 33*). Beşinci dairenin iç tarafına, kara hayvanları, resmedilmiş, sayıları çok olduğu için bunlar, dış yüzeye taşmıştır (*Campanella, 2004: 33-34*). Altıncı dairenin iç tarafına mekanik zanaatlara giren her şeyin ve bunları yapmak için gerekli olan araçların resmi yapılmış ve açıklaması yazılmış; bu duvarın dış yüzeyi ise, gerek bilimlerde gerekse silah alanında yaptıkları buluş ve icatlarla tanınmış adamların ve yasa koyucuların portreleriyle süslenmiştir. Burada, Musa, Osiris, Jupiter, Merkür, Lykurgos, Pompilius, Phytagoras, Zamlokksis, Salon, Karondas, Phoroneus, hatta Muhammed'in bile resmi vardır (*Campanella, 2004:33-34*). Campanella, Hz. Muhammed için, döneminin oryantalist düşüncesinin Hz. Muhammed'e bakış açısının etkisi altında, şu kaydı koymaktadır:

“Güneş kentliler, ona pek iyi bakmayıp, insanları aldattığını ve kötü bir yasa koyucu olduğunu düşünseler de Muhammed'in bile resmi var bu simalar arasında” (*Campanella, 2004: 34*).

Aynı oryantalist bakış açısı, Hz. Muhammed'i sara hastası olarak sunmasında da ortaya çıkar; ancak orada biraz daha tarafsız bir tutum takınıp, Herkül, Scotus, Socrates, Kallimakhos gibi kimseleri de aynı gruba dahil ederek *“bu hastalığın belirtisi, muhteşem bir zeka olmalı”* (*Campanella, 2004: 84*) diyerek biraz daha esnek bir tutum sergiler.

Onca Güneş Ülkesinde en göze batan yerde İsa'nın resmi bulunmaktadır. Yine orada, Sezar, İskender, Pyrius gibi savaşta ve barışta ün yapmış Romalı kahramanların resimleri bulunmaktadır (*Campanella, 2004: 34*). Güneş ülkesinin dünyaya ait bütün bu kahramanları tanımaları, tüm dünya dillerini bilmelerine ve dünyanın her tarafına elçi göndermelerine bağlayan Campanella (*Campanella, 2004: 45*) tepeye doğru uzanan çemberin son halkasına,

ortaçağ anlayışının bir uzantısı olarak tapınağı yerleştirir. Yusuvarlak olan tapınak, duvarlarla değil, sütunlarla ayakta durmaktadır. Tapınağın tepesinde iki küre bulunmaktadır. Bu kürelerden büyük olanının yüzeyine gök yüzü; küçüğünün üzerine ise yer yüzü resmedilmiştir (Campanella, 2004: 29-29). Birinci kubbenin içine, gezegenler, ilkinden başlayarak büyüklük sırasına göre gösterilmiş, adlarıyla belirtilmiştir. Ayrıca bunların dünya üzerindeki etkileri de üç ayrı dizeyle anlatılmıştır (Campanella, 2004: 29). Bu anlayış, Rönesans döneminin astrolojiye olan ilgisinin tipik bir yansımasıdır ve Campanella'nın ütopyasında bu astrolojik unsurlar, oldukça ağırlıktadır. Kubbenin üzerinde kutuplar, irili ufaklı gök cisimleri, üç boyutlu, perspektifli resimler halinde, ama tamamlanmamış olarak gösterilmiştir. Tavanda, sarkan yedi altın lamba sürekli yanmaktadır; bunlar yedi gezegenin adlarını taşımaktadır (Campanella, 2004: 29). Çatının daha küçük kubbeleri, süslü odacıklarla çevrilmiş ve sayıları 49'u bulan rahipler için ayrılmıştır (Campanella, 2004: 29). Küçük kubbenin tepesinde, her yana hareket eden bir rüzgar oku, rüzgarları göstermek üzere yerleştirilmiş, bu sayede karada ve denizde esen rüzgarların saptanması amaçlanmıştır. Bu rüzgar oklarının yanına bir kitap konmuş ve onda meteorolojiyle ilgili her şeye yer verilmiştir. Ayrıca, güneş ülkesinde, Bilgi, adını verdikleri bir kitap daha bulunmakta, bu kitap bütün bilimlerini bir araya toplamış özet bir kitap niteliği taşımaktadır. Bu kitap tıpkı Phytagorascılarda olduğu gibi halka yüksek sesle okunmaktadır (Campanella, 2004: 29-30). Bunu dışında, bir tarımla ilgili Georgics (Campanella, 2004: 78) ve diğeri meslek eğitiminde kullanılan Bucolics (Campanella, 2004: 79) adlı iki önemli kitapları daha bulunmaktadır.

Güneş Ülkesi, kuruluşuyla, mimarisıyla, görsel unsurlarıyla, doğuşundan itibaren insanların her an bilimle karşılaşmasına olanak sağlayan açık bilim müzesi olmanın yanı sıra, kurumsal bir eğitime de sahiptir. Bilim eğitiminin genel bir eğitim olduğu Güneş Ülkesi'nde, ahlaki eğitim, meslek eğitimi, dil eğitimi, savaş eğitimi, yöneticilik eğitimi, beden eğitimi ve din eğitimi önemli yer tutmaktadır. Savaş eğitimi, Güç'e, diğer eğitim etkinlikleri ise, Sevgi'ye bağlıdır (Campanella, 2004: 35 ve 45). Güneş ülkesinde eğitime bu kadar çok önem verilmesinin nedenini Campanella şöyle dile getirmektedir:

“Aziz Thomas'ın deyişine uygun bir anlayışla, çocukların, bireylerin değil de, türün devamı için var olduğunu söylemektedirler; dolayısıyla da, onlar kamusal birliğin öğeleridir; böyle olunca da, bireylerin büyük bir bölümü çocukları yanlış yetiştirip gerektiği gibi eğitmediği, özel kişilerin eğitim ilişkileri kötü olduğu için, çocuklar devleti tahrip edebilecek, yozlaştırabilecek bir tehlike olarak büyüyeceklerdir. Öyleyse devletin ilk kaygısı ve kutsal görevi, toplumun güvenliğini sağlamak için, çocukların eğitim ve yetiştirilmesini üst yöneticilere bırakmaktır” (Campanella, 2004: 57).

Devletin sürekliliği açısından bu kadar önemli olan kurumsal eğitim Güneş Ülkesinde, ücretsiz ve zorunludur. Bu eğitim yurttaşlar için olduğu kadar esirler için de geçerlidir.

Özellikle, esirlerin eğitimi, onlara Güneş Ülkesi'nin geleneklerini öğretmek açısından önem taşımaktadır (*Campanella, 2004: 73*). Bu açıdan Güneş Ülkesi'nde eğitimin asimilasyon görevi de vardır ve bu Batı sömürgeci tutumunda sık sık kullanılmıştır. Güneş Ülkesin'de çocuklar doğduktan sonra en çok iki yıl içinde devlet tarafından toplanır, kamusal binalarda eğitime alınır. İki yıl içinde süttten kesilen çocuk kız ise, bir kadın gözeticiye, erkekse, bir erkek gözeticiye teslim edilir. Bundan sonra ona oyun oynarcasına öteki çocuklarla birlikte alfabe öğretilir (*Campanella, 2004:54*). Buradaki oyun vurgusu Platon'a değin geriye gitmekte (*Krentz, 2006*) ve çağdaş eğitimde de önemli bir işlev yüklenmektedir. Duvardaki resimler gösterilir, çocuk gezilere çıkartılır, yarışmalar ve güreşlere sokulur, duvarlarda gösterilmiş dilleri ve tarihi öğrenmesine yardımcı olunur (*Campanella, 2004: 40 vd.*). Altıncı yılın sonunda çocuklar doğa bilimlerine ve çok geçmeden de yöneticilerin karar ve yargılarına göre özellikle yetenekli görüldükleri alanlara ve zanaata yönelirler. Güneş ülkesinde insanlarda ne kadar çok yetenek varsa, her yeteneğe karşılık gelen bir meslek ve zanaat vardır; bunun nedeni herkesin bir işe sahip olmasını sağlamak ve yeteneklerine uygun iş yapmalarına olanak sağlamaktır (*Campanella, 2004: 38-39*). Yeteneği daha az olan bireyler Güneş Ülkesinde kırsala gönderilir, ileride işe yarar yetenekleri geliştirildikten sonra onların da kente dönmelerine izin verilir. (*Campanella, 2004: 55*) Campanella, Rönesans döneminin astrolojisinden etkilenerek, burçlara ayrı bir önem verir ve aynı burçta doğmuş olanların ortak yeteneklere ve becerilere sahip oldukları için birlikte eğitilmelerine önem verilmesini ister. Hatta doğum tarihlerini ayarlamak için cinsel birleşmeler bile astrolojik uygulamalar temel alınarak saptanır. Onca, Güneş Ülkesinde, herkesin resmi mesleği belirlenirken burcu itibarıyla çocukluğundan beri yetenekli olduğu alan göz önünde tutulur. Dolayısıyla işler, onların doğal yetenek ve becerileri ile örtüştüğü için, hepsi görevlerini seve seve yaparlar (*Campanella, 2004: 73-74*). Çocukların hepsinin yüzmeyi bilmeleri zorunludur. Bu nedenle şehrin duvarlarının içinde ve dışında çeşmelerin yakınına göletler oluşturulmuştur. (*Campanella, 2004: 76*) Ayrıca hiç bir eğitim alanında kadın ve erkek arasında bir fark yoktur (*Campanella, 2004: 46*). Yani kadın ve erkek eşittir. Bu savaş eğitiminde bile böyledir. Bu durumu, Campanella şöyle ifade etmektedir:

“Bütün mekanik sanatlarda ve spekülatif bilimlerdeki erkek ve kadınlara aynı eğitim verilir” (*Campanella, 2004: 46*).

Bu eşitliğin bir göstergesi olarak kadın ve erkelerin giyimleri arasında belirgin bir fark yoktur. Güreş okullarında, güreş meydanlarındaki jimnastik oyunlarında ve beden eğitiminde kadınlar ve erkekler, Antik Yunan'da olduğu gibi çıplaktır ve gözetim yapan öğretmenler burada kimin kiminle eşleşebileceğine erkenden karar veriler (*Campanella, 2004: 57*).

Bir süre sonra gençler, tıpkı Platon'un Devletin'de olduğu gibi, jimnastik, koşu, disk atma ve diğer yarışma ve oyunlara hazırlanır, böylelikle, bedenlerinin tüm uzuvları eşit ölçüde güçlenir. Gövdeleri ve bacakları yedi yaşına kadar çıplaktır. Gençler hepsini bir arada öğrenmek için, ayakkabıcılık, terzilik, demircilik, marangozluk, ressamlık, aşçılık vb. öğrenilen değişik

atölyelere yönlendirilirler. Buralarda kendilerine ve yeteneklerine uygun olanı seçmelerine olanak verilir (*Campanella, 2004: 40*). Yedinci yılın sonunda, matematik için gerekli bilgileri edindikten sonra, duvarların üzerindeki resim, çizim ve şekiller sayesinde, bütün doğa bilimlerinde, eğitimden geçip yetiştirilirler (*Campanella, 2004:40-41*). Dört bölüm için dört öğretmen ayrılmıştır. Böylece dört ders saati içinde herkes tüm dersleri görmüş olur. Çünkü bir bölüm beden eğitimi yaparken, ötekiler toplum hizmetinde çalışırlar, geri kalanlar ise, zihinsel etkinlikte bulunup, yüksek matematik, hekimlik ve diğer bilimlerle uğraşırlar. Sürekli tartışma çalışmaları yapıp, bilimsel alanda üzerinde uzlaşmamış konular konuşulur ve bir bilim alanında ya da mekanik bir beceri konusunda özellikle kendini gösterenler, seçilerek yönetici olarak hazırlanırlar (*Campanella, 2004: 40-41*).

Tarım ve hayvancılık, doğrudan pratik yolla deneyim üzerinden öğrenilir. Bir insan ne kadar çok el zanaatı öğrenip bunları uygularsa güneş ülkesinde o kadar çok takdir ve saygı görür (*Campanella, 2004: 41*). Campanella, bu saptamayı yaptıktan sonra kendi ülkesindeki ve dönemindeki eğitim anlayışını eleştirerek şöyle der:

“Bu yüzden, bizler zanaatkarları biraz aşağı görüp hiçbir zanaatı öğrenmemiş, boş oturup tembellik eden ve tembellikleri sürsün, zevkleri ve keyifleri bozulmasın diye bir sürü köle tutmuş olanları saygı duyulacak soylu kimseler yerine koyduğumuz için bizimle alay etmektedirler” (*Campanella, 2004: 41*).

Askeri bir toplum olan Güneş Ülkesi sakinleri askeri eğitime ayrı bir önem verirler. 12 ve daha ileri yaştakilere verilen bu eğitimin (*Campanella, 2004: 64*) hem pratik hem de kuramsal bir boyutu vardır. Pratik açıdan her iki ayda bir resmi geçit törenleri ve her gün silah talimi yapılır (*Campanella, 2004: 66*). Yine her gün kadın ve erkek birlikte resmi silah talimi yapılır. Silah taliminde, düşmanla nasıl karşılaşacakları, atlara, fillere nasıl saldırılacağı, kılıç kullanma, mızrak, ok atma ve mancınık kullanma, düşmanı takip etme, geri çekilip kaçma, muharebe düzeninde hattı ve sırayı koruma, saflar halinde bütünden kopmadan savaşabilme, düşmanı gafil avlama gibi konular üzerinde pratik dersler verilir (*Campanella, 2004: 94-95*). Tüm bunlara ek olarak, silahlı ve atlı çocuklardan oluşan bir birliği, tıpkı aslan ve kurtların yaptıkları gibi akan kanı görmeye alışmaları için beraberlerinde savaş alanlarına götürmektedirler (*Campanella, 2004: 70*). Teorik açıdan ise, savaş sanatları ve büyük önderler konusunda Musa, Sezar, İskender vb. hakkında kitaplar okunur. Ders sonrası herkes ders hakkında düşüncelerini, bunlardan hangisinin iyi ve doğru, hangisinin kötü ve yanlış hangisinin yararlı ve zararlı, hangisinin onur verici davranış olduğunu hakkında kanaatini belirtmesine izin verilir. Son olarak da öğretmen nihai sonucu değerlendirip sunar. (*Campanella, 2004: 66*)

Güneş ülkesinde, din eğitimi de önemli bir yer tutmaktadır. Bu eğitim tapınakta gerçekleşmekte (*Campanella, 2004:50*), orada yer alan resim, şiir ve yasalardan yararlanılmakta; çocuklar küçük yaştan itibaren ilahilerin söylendiği dinsel törenlere katılmaktadırlar. Zira günde üç kez dinsel içerikli ilahi okuma törenleri vardır ve yemek sonrası

her akşam çocuklar bu etkinliğe katılmak zorundadırlar. Ayrıca bu etkinlikler sırasında, Tanrı'ya müzik eşliğinde şükran sunma ve dinsel kahramanlarının yaşamlarının canlandırılması (dramatisasyon) önemli bir tutmaktır. (Campanella, 2004: 95) Özellikle Metafizikus'a yüklenen ve Hıristiyan temelli günah çıkartma olgusu, yine, kutsal üçleme, ilk günah, evrenin bir bütün olarak Tanrı'nın göstergesi sayılması, kıyamet gibi unsurlar ve ahlaki tutum kazandırmada din eğitimi ve ahiret inancı önemli bir işlev yüklenmiş gibi gözükmektedir. Campanella, Rönesans döneminin tabii din anlayışına gönderme yapmak için, Güneş ülkesi halkının vahiy alan bir peygambere sahip olmamasına rağmen Hıristiyan inancıyla örtüştüğünü göstermeye ve Hıristiyanlığı tabii, akli bir din olarak sunmaya özen gösterir. Ancak Güneş Ülkesi halkının kurban anlayışını bir parça ilkel toplumların adetlerine dönüştürür ve insan kurban geleneğini ön plana çıkarır (Campanella, 2004: 92 vd.). Ancak buradaki insan kurban etme geleneği semboliktir ve gerçekte hiç kimse yaşamından olmaz. Aslında bu Hıristiyanlıktaki Hz. İsa'nın kurban olması motifinin farklı bir versiyonu olarak da algılanmaya açıktır. Campanella'ya göre, hayvan yerine insan kurban etmeyi Güneş ülkesi halkı şöyle temellendirmektedir:

“Metafizikus, tapınakta bir araya gelmiş olanların arasından kimin kendini bütün yurttaşlar adına kurban etmeye gönüllü olduklarını sorar ve aralarından en kutsal ve en temiz olan kişi ortaya çıkar... Güneş Kentliler, hayvanları gönüllü olmadıkları için kurban etmekten sakınırlar” (Campanella, 2004:92-93).

Güneş ülkesinde yabancı dil eğitimi de oldukça önemlidir; onlar bunu, diğer ulusların neler yaptığını bilmek ve buna göre ülkenin tedbir almasını sağlamak ve onların bilgi mirasını ülkelerine taşımak gerekçesiyle meşrulaştırmaktadırlar (Campanella, 2004: 45). Büyük bir olasılıkla Campanella, bu anlayışında, Rönesans'ın ortaya çıkışında Doğu toplumlarına yapılan gezilerin ve Doğu'dan yapılan çevirilerin etkisi altındadır. Buna rağmen Güneş Ülkesinde herkesin yabancı dil öğrenmesi gerekmez. Sadece her dili bilen üç kişi yetiştirilir. Bunlar, o ülkelere giderek orada hem dillerini geliştirirler, hem de oradaki yaygın bilgi ve sanatları öğrenip ülkelerine getirirler (Campanella, 2004: 45 ve 63).

Eğitimin temel sayıldığı Güneş Ülkesinde, ortaçağlarda olduğu gibi eğitimde ceza değil ödül egemendir. Derslerde ve tartışmalarda başarılı olan öğrencilere, panayırarda ve toplu törenlerde ödüller verilir, onurlandırılır ve teşvik edilirler (Campanella, 2004:48). Campanella'nın Güneş Ülkesinde eğitimde ödül unsurunun ön plana çıkarılması eğitimbilimsel açıdan oldukça dikkate değerdir.

Campanella, Güneş Ülkesi'nde eğitimde kullanılan, deneysel, oyun odaklı, uygulamaya değer veren yöntemlerin bütününe işaret edip döneminin ezberci eğitimini ile Güneş Ülkesi'ndeki eğitimi karşılaştırarak şöyle demektedir:

“Güneş Ülkesinde, bilimler ve sanatlar öyle büyük bir kolaylıkla öğrenilir ki, tek bir yıl içinde, bizde on beş yılda öğrenilenlerden daha çok şey öğrenilir”
(Campanella, 2004: 44).

Onca, döneminde yaygın olan eğitimi, dilbilgisi, mantık ve Aristoteles odaklıdır. Bu yüzden bilge olmak isteyen kişinin köleler gibi çalışmak ve ölümüne ezber yapmaktan başka yolu yoktur. Böyle olunca da, kitaplardaki kuru sözcüklerden başka bir şey öğrenilemeyeceği gibi, akli da nesnelere ölü simgelerinden oluşan yararsız birikimlerle dolduracaktır. Bu nedenle böyle bir eğitimden geçmiş birisinin becerikli ve yetenekli olması olanaksızlaşmaktadır. Campanella eleştirisini sürdürerek şöyle demektedir:

“Yeteneğe dayalı, yaratıcılığa itibar etmeyen, kapsamlı, çok yönlü bir kavramaya uygun bir zekayı temsil etmeyen biri, bu kadar çok sanatı ve bilimi öğrenemeyecektir. ... Yeteneğini kitaplardan topladığı bilgiyle gerçekleştirmekle sınırlı olan birinin, cahil, eğitimsiz ve hantal biri olduğunun pekala farkındayız”
(Campanella, 2004: 44).

5. Sonuç ve Değerlendirme:

Campanella'nın Güneş Ülkesi, hem ortaçağın hem de Rönesansın kimi özelliklerini bir arada toplamış ütopyik bir eserdir. Ancak bu yapıtın odağını eğitim oluşturmaktadır. Güneş Ülkesine yönetici, asker, zanaatkar ve hepsinden önemlisi yurttaş yetiştirmeyi hedefleyen eğitim, din eğitimine önem vermesi, içerikte Batlamyuscu öğeler taşıması açısından ortaçağa; yeteneklerin belirlenmesinde astrolojik öğeleri ön plana çıkarması, bireysel farklılıkları dikkate alması, mesleğe yönlendirmeyi ciddiye alması, kuramsal eğitim yerine pratik eğitimi ön plana çıkarması ve yurttaş eğitimine ağırlık vermesi ve herkesin eğitilmesi gerektiğini savunması ve kadın ve erkeği eşit sayması açısından tipik Rönesans özelliği taşımakta; eğitimde görsel materyalleri ön plana çıkarması, uygulamaya önem vermesi, yaparak-yaşayarak öğrenmeyi savunması açısından ise, ideal eğitime ışık tutması açısından önem taşımaktadır. Ütopyik bir yapıt olarak, döneminin sosyo-kültürel yaşamından etkilense de, Güneş Ülkesinin eğitiminde temel alınan “eğitimde görsel unsurların ön plana çıkarılması”, “ezber yerine anlamaya ve kavramaya olan vurgu”, “yaşamın tüm boyutuyla eğitim süreci olarak algılanması, bir diğer deyişle yaşam boyu öğrenmeyi öne çıkarılması”, “öğrenme içeriğinin yaşamda pratik bir değere sahip olması”, “uzlaşılamamış noktaların eğitimde tartışmaya açılması ve eğitimde tartışma ve eleştiri yönteminin kullanılması”, “kız ve erkek çocuklarının birlikte eğitilmesi, yani karma eğitim” ve “eğitimde ceza yerine ödülün ön plana çıkarılması” gibi unsurlar, modern eğitim anlayışını oldukça etkilemiş gibi gözükmektedir ve Campanella ütopyasının eğitim anlayışının temeline oturttuğu anılan ilkeler sayesinde günümüz ve gelecek eğitim anlayışlarına da esin kaynağı olmaya devam edecek gibi görünmektedir.

Dipnot:

* OMÜ Sinop Eğitim Fakültesi/ e-posta: haydin@omu.edu.tr

¹ Güneş Ülkesi'nin orijinali 1602'de İtalyanca olarak yazılmış, 1613-1614'lü yıllarda Latince'ye çevrilmiştir. Biz çalışmamızda, Veysel Atayman tarafından yapılan Türkçe çeviriyi ve İngilizce'ye Kirk Crady tarafından yapılan çeviriyi kullandık. Kullandığımız İngilizce çeviri, sadece doğrudan aktarmalarda, Türkçe çeviriyle karşılaştırmak amacıyla kullanılmıştır. Bu yüzden tüm dip notlarda gerek duyulmadıkça işaret edilmemiştir. Kirk Crady'nin The Ctiy of The Sun adlı çevirisinin metnini "<http://www.levity.com/alchemy/citysun.html>" adresinde bulmak olasıdır.

Kaynakça:

- __Arthur A. Krentz,(2006). Play and Education in Plato's Republic.
<http://66.249.93.104/search?q=cache:BQDTJpjBrbwJ:www.bu.edu/wcp/Papers/Educ/EducKren.htm+Play+and+Education+in+Plato%27s+Republic&hl=tr&ct=clnk&cd=1>
- __Akatlı, Fusun. (2003). Ütopyanın Çevresinde. Ütopya içinde. Hazırlayan: A. Bülent Kutvan. İstanbul: Index Yayınları.
- __Atayman, Veysel. (2004). Tomasso Campanella: Güneş Ülkesi (Önsöz). İstanbul: Bordo-Siyah Klasik Yayınlar.
- __Aydın, Hasan. (2005). Doğu ve Batı Felsefesinde Öze Dönüş Mitleri: Geleceği Geçmişte Aramak. İstanbul: Bilim ve Gelecek Dergisi. Sayı: 11
- __Campanella, Tomasso. (2004). Güneş Ülkesi.çeviren: Veysel Atayman, İstanbul: Bordo-Siyah Klasik Yayınlar.
- __Cassirer, Ernest. (1984). Devlet Efsanesi. Çeviren: Necla Arat. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- __Crady, Kirk. The Ctiy of The Sun. <http://www.levity.com/alchemy/citysun.html>
- __Gökberk, Macit. (1990). Felsefe Tarihi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- __Günyol, Vedat. (1996). Campanella: Güneş Ülesi (Önsöz), İstanbul: Sosyal Yayınları.
- __Günyol, Vedat. (2002). Campanella'nın Güneş Ülkesi. İstanbul: Bilim ve Ütopya dergisi. Sayı: 92.
- __Hançerlioğlu, Orhan. (1977). Felsefe Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- __Kılıçbay, M. Ali. (2003), Tarihin Sonu Senaryosu Olarak Ütopya. Ütopya içinde. Hazırlayan: A. Bülent Kutvan. İstanbul: Index Yayınları.
- __Kumar, Krishan. (2005), Çeviren: Ali Somel. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- __Roger L., Emerson. 2003, Utopia, Dictionary of History of Ideas, University of Virginia Library.
- __Şenel, Alaeddin. (1968). Eski Yunanda Siyasal Düşünüş, Ankara: Sevinç Matbaası.
- __Şenel, Alaeddin. (1990), Siyasal Düşünceler Tarihi. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- __Tümer, Gürhan. (1998). Manastır ve Ütopya. İstanbul: Bilim ve Ütopya Dergisi. Sayı: 47.